

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1421>

Volume 6 Issue 5, p. 71-91, May 2013

ADAY DİN GÖREVLİLERİNİN BENLİK TASARIMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

A RESEARCH ON SELF DESIGN OF RELIGIOUS STAFF CANDIDATES

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ÇEKİN

*Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Eğitimi Bölümü*

Abstract

The mission of The Presidency of Religious Affairs in common religious education may be summarized as raising the awareness of the public about the religion and managing the religious ministries. Religious staff -responsible to lead discharging of the religious duties and to raise the awareness of the public about the faith, worship and morality subjects- are the primary element of common religious education. Having very old origin, the institution of religious staff sometimes got active roles, sometimes limited services to a mosque in historical periods. However, the institution has been known to be one of the most important factors, especially in adult religious education activities, for adult individuals. The most effective and important actor in terms of efficiency and effectiveness of these activities, the religious staff should have some qualifications. In this research, the aim is to investigate the level of self design of religious staff candidates in terms of some personal variables. The research was conducted on 72 religious staff candidates, continuing in-service education in The Educational Center of The Presidency of Religious Affairs in Kastamonu. In the research, 'Self Design Inventory' and 'Personal Information Form'

---

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

developed by the researcher were used. In the analysis of data, it was benefited from 'One Way Analysis of Variance', 'Independent Simple t-Test' and 'SPSS 16.0' in order to analyses data. According to the results of the research it was found that there was an average level in self design of religious staff candidates and there was a meaningful relation between the level of self-design and education level and between the level of self-design and place of birth, but it was not seen any relation among the level of self-design, age and being hafiz.

Key Words: Adult religious education, religious staff candidates, self design

Öz

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaygın din eğitimi görevi toplumu din konusunda aydınlatmak ve din hizmetlerini yönetmek şeklinde özetlenebilir. Dini vecibeleri yerine getirmede rehberlik etmek ve toplumu iman, ibadet ve ahlak alanlarında bilgilendirmekle sorumlu olan din görevlileri ise yaygın din eğitiminin temel unsurlarıdır. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan din görevliliği, tarih içerisinde bazen etkin roller üstlenmiş, bazen de sadece cami hizmetleriyle sınırlı kalmıştır. Fakat bu kurumun toplumun özellikle de yetişkin bireylerin din eğitimlerinde önemli etkileri olduğu aşikârdır. Yetişkin din eğitimi faaliyetlerinin en başta gelen aktörlerinden olan din görevlilerinin bu faaliyetlerin verimliliği ve etkinliği açısından bir takım niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu araştırmada, bazı değişkenler açısından aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığı Kastamonu Eğitim Merkezinde hizmet içi eğitim kursu alan 72 aday din görevlisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, "Benlik Tasarımı Envanteri" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin analizinde "tek yönlü varyans analizi", "bağımsız örneklem t-testi" ve SPSS 16.0 Paket Programı'ndan yararlanılmıştır. Araştırma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: (1) Aday din görevlileri orta düzey bir benlik tasarımı sahiptir. (2) Aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi ile öğrenim seviyesi ve doğum yeri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir. (3) Buna karşın, aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi ile yaş ve hafızlık durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin din eğitimi, aday din görevlileri, benlik tasarımı

1. Giriş

Din, toplumsal yaşamın önemli unsurlarından birisidir. Din kurumu etrafında insanlar bir araya gelmekte, aynı öğretilere inanmakta, aynı duyguları paylaşmakta ve aynı davranışları göstermektedir. Dini yaşayış içerisinde insanların bir takım ritüelleri yerine getirmesi dinin ibadet boyutunu oluşturmaktadır. İbadetlerin kişiye kazandırdıklarının yanı sıra toplumsal olarak da birlik ve beraberliğin kuvvetlenmesi

adına önemi büyüktür. İslam dininde müslümanların bazı ibadetleri ferdi, bazılarını da toplu olarak yapmasının hikmeti de burada aranmalıdır. Dinimizde toplu olarak yapılan ibadetler rehber bir kişi önderliğinde gerçekleştirilmektedir. Günümüz Türkiye’inde bu önder kişiler din görevlileridir.

Geniş kapsamlı bir kavram olan din görevlisi kavramı; imamlık, müezzinlik, hatiplik, Kur’an kursu öğreticiliği, vaizlik ve müftülük gibi belirli alanlarda din hizmeti veren kimselerin bütününe içine alır (Karlık, 1992: 7). İslam’ın ilk yıllarında Medine’de namazların Hz. Peygamber tarafından kıldırılması ile ilk din görevlisinin Hz. Peygamber olduğunu söylemek mümkündür. Dört halife devrinde ise din görevliliği (imamet), merkezdeki büyük camilerde bizzat halifeler tarafından, diğer şehir merkezlerinde onların tayin ettikleri valiler tarafından, mahalle ve köylerde ise köy ve mahalle sakinlerinin seçtikleri ehliyetli kimseler tarafından yürütülmüştür (Pedersen, 1957: 81).

Din görevlilerinin devlet kademesindeki mevkileri Emeviler döneminde değişikliğe uğramış, önceleri devlet yapısı içinde idari görevler ifa eden görevliler, bu dönemde sadece dini görev ve sorumlulukları yerine getirmeye başlamışlardır (Buyrukçu, 1995: 29). Abbasiler zamanında ise her cami için Beytülmal’den maaş alan, sabit birer din görevlisi tayin edilmiştir (Bulut, 1997: 77).

Osmanlı şehrinin karakteristik özelliği, mahallelerin cami ve mescitler etrafında teşekkül etmesidir. Bir mescit mahalleyi belirlemektedir. Yapılan araştırmalar pek çok şehirde bazı mahallelerin¹ bir cami ya da bir mescit adıyla anıldığını göstermektedir (Eyice, 1965: 201). Osmanlı şehir örgütlenmesi içinde mahallenin bu özel konumu, din görevliliğini (mahalle imamlığı) önemli bir görev olarak ortaya çıkarmıştır. Tanzimat dönemine kadar din görevlileri mahallede devletin temsilcisi ve kadıların yardımcıları idiler. Din görevlilerinden, imamet görevinin dışında mahallenin düzen ve asayişinin temin edilmesi de beklenirdi. Ayrıca, ölüm ve defin, doğum kayıtları, nikâh akdi ve boşanma işlemleri din görevlileri tarafından yürütülürdü (Ergin, 1977: 162-163).

Din görevlilerinin yönetim ağırlıklı bu konumu, Tanzimat döneminde kurulmaya başlanan Muhtarlık Teşkilatı faaliyete geçene kadar değişmemiştir. II. Mahmut döneminde uygulamaya konulan Muhtarlık Teşkilatı, din görevlilerinin yönetici kimliklerini ikinci plana itmiştir. Bu tarihten sonra din görevlileri daha ziyade dini görevlere önderlik, halkın dini sorularına cevap verme ve halka dini anlatma görevlerini ifa etmişler, kendilerini halk nezdinde daha yetkili kılan idari rollerini kaybetmişlerdir (Kazıcı, 1996: 431-437). Bununla birlikte Osmanlı döneminde din görevlileri devletin en üst düzeyinde görev yapmışlar, çok fazla itibar görmüşler ve

¹ İstanbul’da Beyoğlu Arapcami, Asmalı Mescid, Camiikebir, Çatma Mescit Mahalleleri, Eyüp’te Eyüpsultan Mahallesi, Bursa’da Osmangazi Alaca Mescit Mahallesi ve Amasya’da Gümüşlü Mahallesi bunlara örnek olarak gösterilebilir.

bağlı buldukları vakıflardan yeterli miktarda maaş alarak dönemlerinin mali yönden refah seviyesinin üzerinde hayat sürmüşlerdir (Tetik, 2000: 127).

Osmanlı devletinde dini hizmetler, Şeyhülislamlık Müessesesi altında örgütlenen Müftülük Teşkilatı tarafından yürütülmüştür. Diyanet İşleri Başkanlığı, Osmanlı devletinin idari yapısı içinde altı yüz yıllık bir geleneği olan Şeyhülislamlık makamının Türkiye Cumhuriyeti'ndeki uzantısını temsil eden anayasal kurumdur. 3 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı kanunla "İslam Dini'nin inanç, ibadet ve ahlak ile ilgili esasları yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek" amacıyla başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur (Bulut, 1997: 107-111). Bu Kanunla, bütün cami, mescit, tekke ve zaviyelerin yönetimiyle, buralarda görevli olanların tayin, nakil, terfi, azil ve denetim yetkisi Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Bu tarihten itibaren ise din görevlilerinin maaşları bütçeden karşılanmakla birlikte memur sayılmamaları kararlaştırılmıştır. Bu durum 14 Temmuz 1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu çıkıncaya kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütün personeli ile birlikte, din görevlileri de devlet memurluğu statüsüne geçmiştir. Bugün din görevliliği görevini icra eden Başkanlık personeli, hukuki olarak devlet memuru olup, kendilerine verilen görevleri yerine getiren ve belirli özlük ve sosyal haklara sahip olan kamu görevlileridir.

İmam-hatip ve müezzin-kayyım kadrolarında bulunan din görevlilerinden beklenen görevlere, Diyanet İşleri Başkanlığı mevzuatında "Cami Hizmetleri" başlığıyla yer verilerek, cami hizmetleri; "imamet, hitabet, vaaz, ezan ve ikamet ile camilerin ibadete hazır bulundurulması, mukabeleler düzenlenmesi, dini gün ve gecelerde uygulanmak üzere özel programlar hazırlanması, cami içinde toplumun din konusunda aydınlatılması, isteyen vatandaşlara Kur'an-ı Kerim öğretilmesi, camilerin iç ve dış temizliği, eşya ve malzemenin iyi bir şekilde kullanılması, temizliği, bakım ve korunması gibi işlerdir." şeklinde tanımlanmıştır (Din Görevlisi El Kitabı, 1998: 9).

İslam tarihi boyunca halkın dini aydınlanmasında din görevlileri önemli görevler icra etmişlerdir. Bugün de toplumsal yaşamımızda çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin manevi eğitim alanında etkin rol alanlar; okullarımızda öğretmenler, okul dışında ise dinin telkin ve irşadiyle görevli olanlar din görevlileridir (Köylü, 1990: 135). Günümüzde, toplum tarafından din görevlilerinden kişiliği, yaşantısı, tutum ve davranışları ile örnek insan olması beklenmektedir. Söz konusu örnek insan tipinin var olmasında kişiliği oturmuş, kendini gerçekleştirmiş ve özgüven sahibi vb. özellikler önemli etkenlerdendir. Bu nitelikler arasında olumlu bir benlik tasarımına sahip olma, sosyal yaşam içerisinde insanları etkileyebilme açısından öncelikle kişinin kendine duyduğu özsaygı ve güveni ifade etmektedir.

Literatürde benlik tasarımının değişik şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Baymur (1963: 235) benlik tasarımını, bireyin kişiliğine ilişkin kanıları ve bireyin kendi kişiliği hakkında görüş tarzı olarak tanımlamaktadır. Özoğlu'na (1975: 96) göre benlik tasarımı, bireyin kendiliğini ve öz oluşunu içinde yaşadığı çevreden ve diğer benliklerden farklılaştıran temel ve belirgin özelliklerin dinamik bir biçimde birey

tarafından soyutlanmasıdır. Enç (1974: 31) benlik tasarımı kavramını, bireyin ne olduğu ve çevresince nasıl tanındığı hakkında bilinçliliği olarak tanımlamaktadır.

Benlik tasarımı, insanın sosyal ve fiziksel çevre ve kendisi ile ilişkileri sırasında elde ettiği geribildirimler yoluyla, geçmiş deneyimlerden, o andaki yaşantılardan ve gelecekteki beklentilerden oluşmaktadır (Fadiman ve Frager, 1994; akt: Sungur, 2008: 9). Benlik tasarımı, bireylerin kendileriyle ilgili durumsal değerlendirmelere esas kanaatleri içerdiği gibi ilgi alanlarından, faaliyet alanlarına ve bireyin yaşamı içerisindeki olay ve durumlara kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır (Eisenberg ve Patterson, 1979). Benlik tasarımının göstergeleri ise kişinin bir konu, kişi, iş, obje ya da davranışla ilgili olarak; yeterliyim, yeterli değilim, seviyorum ya da sevmiyorum gibi yargıları içeren odak niteliğindeki kanaatleridir (Bayat, 2003).

Bu araştırmanın amacı; aday din görevlilerinin benlik tasarımlarını incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Din görevlisi adaylarının benlik tasarımı düzeyleri nasıldır?
2. Din görevlisi adaylarının benlik tasarımlarında yaş farklılık oluşturan bir faktör müdür?
3. Din görevlisi adaylarının benlik tasarımlarında hafızlık farklılık oluşturan bir faktör müdür?
4. Din görevlisi adaylarının benlik tasarımlarında öğrenim durumu farklılık oluşturan bir faktör müdür?
5. Din görevlisi adaylarının benlik tasarımlarında doğum yeri farklılık oluşturan bir faktör müdür?

2. Materyal ve Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Diyanet İşleri Başkanlığı Kastamonu Eğitim Merkezinde 26 Şubat 2013 – 11 Nisan 2013 tarihleri arasında düzenlenen hazırlayıcı eğitim kursunda kursiyer olarak bulunan 72 aday din görevlisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ile Benlik Tasarımı Envanteri kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunda aday din görevlilerinin yaş, hafızlık, öğrenim durumu ve doğum yerlerine ilişkin 4 soru yer almaktadır.

Benlik Tasarımı Envanteri: Baymur (1968) tarafından geliştirilen Benlik Tasarımı Envanterinde 65 madde bulunmaktadır. Envanterdeki ifadelerden 32'si bireyin kendisine ilişkin olumlu, 33'ü ise olumsuz bir duygu, düşünce ya da değerlendirmeyi yansıtacak şekilde oluşturulmuştur. Envanterdeki her ifade için "Tam benim gibi", "Biraz benim gibi", "Kararsızım", "Hayır" ve "Asla" şeklinde beş seçenek bulunmaktadır. Envanterin puanlanmasında olumlu ifadelerde "Tam benim gibi" seçeneğine 5, "Biraz benim gibi" seçeneğine 4, "Kararsızım" seçeneğine 3, "Hayır" seçeneğine 2, "Asla" seçeneğine 1 puan verilmektedir. Her deneğin envanteri bu şekilde puanlandıktan sonra aldığı puanlar toplanarak, kendisi için bir "benlik tasarımı" puan elde edilmektedir. Envanterden alınabilecek yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz bir benlik tasarımına işaret etmektedir. Benlik Tasarımı Envanterinin güvenilirliği farklı araştırmacılar tarafından testin tekrarlanması şeklinde yapılan değerlendirmelerle araştırılmış; bu çalışmalarda² .83 ile .93 arasında değişen güvenilirlik katsayılarına ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama (X) hesaplanmıştır. Verilerin yaş, hafızlık, öğrenim durumu ve doğum yeri değişkenleri açısından karşılaştırılması amacıyla t-testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Verilerin anlamlılık değeri $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Benlik tasarımı envanterimaddelerinin puanlarının değerlendirilmesinde Tablo 1'deki puan sınırları dikkate alınmıştır.

Tablo 1: Beşli Dereceleme Ölçeği Puan Sınırları

Benlik Tasarımı Derecesi	Puan	Puan Sınırı
Asla	1	1,00-1,80
Hayır	2	1,81-2,60
Kararsızım	3	2,61-3,40
Biraz benim gibi	4	3,41-4,20
Tam benim gibi	5	4,21-5,00

² Baymur ve arkadaşları (1978) tarafında yapılan bir çalışmada, envanter üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir örneklem grubuna, üç hafta arayla iki kez uygulanmış, iki uygulamadan elde edilen puanlar arasında $r = .93$ 'lük bir korelasyon bulunmuştur. Ören (1981) tarafından yapılan bir başka çalışmada, yine üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem grubunun iki uygulamadan aldıkları puanlar arasındaki korelasyonun $r = .83$ olduğu görülmüştür.

3. Bulgular

3.1. Kişisel Bulgular

Tablo 2. Ankete Katılan Aday Din Görevlilerine Ait Kişisel Bulgular

Değişkenler	Alt Değişkenler	N	%
Yaş	21-25	27	37,5
	26-30	20	27,8
	31 ve üzeri	25	34,7
	Toplam	72	100.0
Hafızlık Durumu	Evet	15	20,8
	Hayır	57	79,2
	Toplam	72	100.0
Öğrenim Durumu	İmam Hatip Lisesi	33	45,8
	Diğer Lise	1	1,4
	İlahiyat MYO	35	48,6
	İlahiyat Fakültesi	2	2,8
	Diğer Fakülte	1	1,4
	Toplam	72	100.0
Doğum Yeri	Marmara Bölgesi	14	19,4
	Ege Bölgesi	1	1,4
	İç Anadolu Bölgesi	6	8,3
	Karadeniz Bölgesi	44	61,1
	Doğu Anadolu Bölgesi	3	4,2
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	4	5,6
	Toplam	72	100.0

Araştırmaya örneklem olan toplam 72 aday din görevlisinin;

- %37.5'i 21-25 yaş aralığında, %27.8'i 26-30 yaş aralığında %34.7'si 31 yaş ve üzerinde,
- %20.8'i hafız ve %79.2'si hafız değil,
- %45.8'i imam hatip lisesi, %1.4'ü diğer lise, %48.6'sı ilahiyat meslek yüksek okulu, %2.8'i ilahiyat fakültesi ve %1.4'ü diğer fakülte mezunu,
- %19.4'ü Marmara, %1.4'ü Ege, %8.3'ü İç Anadolu, %61.1'i Karadeniz, %4.2'si Doğu Anadolu, %5.6'sı da Güneydoğu Anadolu Bölgesinde herhangi bir ilde doğmuştur.

3.2. Aday Din Görevlilerinin Benlik Tasarımlarına İlişkin Betimsel Bulgular

Aday din görevlilerinin benlik tasarımı envanterine vermiş oldukları cevaplar analiz edildiğinde Tablo 3'deki bulgulara ulaşılmış.

Tablo 3. Aday Din Görevlilerinin Benlik Tasarımlarına İlişkin Betimsel Bulgular

N	Minimum	Maksimum	Ortalama (X)	Std. Sapma
72	1.89	4.02	3.26	.315

Tablo 3'deki bulgulara göre 72 aday din görevlisinin envantere vermiş oldukları cevapların puansal değerleri 1.89 ile 4.02 puan aralığında değişmektedir. Genel olarak aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi 3.26'dır ve aday din görevlilerinin benlik tasarımına ilişkin standart sapma değeri ise .315'dir.

Tablo 4. Aday Din Görevlilerinin Yaşlarına Göre Benlik Tasarımı Puanları

Yaş	N	X	Std. Sapma
21-25	27	3.26	.307
26-30	20	3.17	.366
31 ve üzeri	25	3.31	.278
Genel	72	3.26	.315

Tablo 4'deki bulgulara göre 21-25 yaş aralığındaki aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.26 ve standart sapma değeri .307, 26-30 yaş aralığındaki aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.17 ve standart sapma değeri .366 ve 31 yaş ve üzerindeki aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.31 ve standart sapma değeri .278'dir.

Tablo 5. Aday Din Görevlilerinin Hafızlık Durumuna Göre Benlik Tasarımı Puanları

Hafızlık Durumu	N	X	Std. Sapma
Evet	15	3.28	.291

Hayır	57	3.25	.324
-------	----	------	------

Tablo 5'te yer aldığı üzere hafız olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.28 ve standart sapma değeri .291, hafız olmayan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.25 ve standart sapma değeri .324'dür.

Tablo 6. Aday Din Görevlilerinin Öğrenim Durumuna Göre Benlik Tasarımı Puanları

Öğrenim Durumu	N	X	Std. Sapma
İmam Hatip Lisesi	33	3.25	.380
Diğer Lise	1	3.06	-
İlahiyat MYO	35	3.25	.260
İlahiyat Fakültesi	2	3.46	.091
Diğer Fakülte	1	3.32	-
Genel	72	3.26	.315

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde imam hatip lisesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.25 ve standart sapma değeri .380, diğer lisesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.06, ilahiyat meslek yüksek okulu mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.25 ve standart sapma değeri .260, ilahiyat fakültesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.46 ve standart sapma değeri .091 ve diğer fakülte mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.32 olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Aday Din Görevlilerinin Doğum Yerine Göre Benlik Tasarımı Puanları

Doğum Yeri	N	X	Std. Sapma
Marmara Bölgesi	14	3.23	.200
Ege Bölgesi	1	2.94	-
İç Anadolu Bölgesi	6	3.39	.237
Karadeniz Bölgesi	44	3.28	.303
Doğu Anadolu Bölgesi	3	2.71	.717
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	4	3.34	.206

Genel	72	3.26	.315
-------	----	------	------

Tablo 7'deki verilere göre doğum yeri Marmara Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.23 ve standart sapma değeri .200, Ege Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 2.94, İç Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.39 ve standart sapma değeri .237, Karadeniz Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 3.28 ve standart sapma değeri .303, Doğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 2.71 ve standart sapma değeri .717 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 2.34 ve standart sapma değeri .206'dır

3.3. Benlik Tasarımı Envanteri Maddelerine İlişkin Bulgular

3.3.1. Benlik Tasarımı Envanterinde Aday Din Görevlileri Tarafından Yüksek Oranda Katılım Gösterilen Maddeler

Benlik tasarımı envanterindeki maddeler arasında aday din görevlileri tarafından yüksek oranda katılım gösterilen maddeler³ aşağıdaki tabloda üst ortalama değerden aşağıya doğru sıralanmış olarak gösterilmiştir.

Tablo 8. Aday Din Görevlileri Tarafından Yüksek Oranda Katılım Gösterilen Maddeler

No	Maddeler	X
1	Bütün çatışmalara rağmen evrende bir ahenk ve anlam olduğuna inanıyorum.	4.79
2	İnsanlara yardımdan zevk alıyorum.	4.76
3	Problemleri çözmek ve işleri yoluna koymaktan hoşlanıyorum.	4.72
4	Yurdumu seviyor ve ilerlemesine katkıda bulunmaya çalışıyorum.	4.71
5	Geleceğe umutla bakıyorum.	4.53
6	Evim, yaşanılması hoş bir yerdir.	4.47
7	Geçirdiğim tecrübeler bana çok şey kazandırdı.	4.47
8	Gerektiği zaman hakkımı arayabilirim.	4.39
9	Arkadaşlarımla iyi vakit geçiriyorum.	4.37
10	İyi bir insanım.	4.35
11	Genelde hayatımdan memnunum.	4.32
12	İleride yapacağım işlerin mutluluğu duyuyorum.	4.31

³ Bu maddeler Tablo 1'de yer alan beşli dereceleme ölçeği puan sınırları içerisinde "tam benim gibi" seçeneğine uygun düşen maddelerdir.

13	Yaşamaktan zevk alıyorum, moralim yüksek.	4.22
14	Güçlüklerimi yenebilmekteyim.	4.22

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde; "Bütün çatışmalara rağmen evrende bir ahenk ve anlam olduğuna inanıyorum." (X=4.79), "İnsanlara yardımdan zevk alıyorum." (X=4.76), "Problemleri çözmek ve işleri yoluna koymaktan hoşlanıyorum." (X=4.72), "Yurdumu seviyor ve ilerlemesine katkıda bulunmaya çalışıyorum." (X=4.71), "Geleceğe umutla bakıyorum." (X=4.53), "Evim, yaşanılması hoş bir yerdir." (X=4.47), "Geçirdiğim tecrübeler bana çok şey kazandırdı." (X=4.47), "Gerektiği zaman hakkımı arayabilirim." (X=4.39), "Arkadaşlarımla iyi vakit geçiriyorum." (X=4.37), "İyi bir insanım." (X=4.35), "Genelde hayatımdan memnunuz." (X=4.32), "İleride yapacağım işlerin mutluluğu duyuyorum." (X=4.31), "Yaşamaktan zevk alıyorum, moralim yüksek." (X=4.22) ve "Güçlüklerimi yenebilmekteyim." (X=4,22) maddelerine aday din görevlileri yüksek oranda katılım göstermişlerdir.

3.3.2. Benlik Tasarımı Envanterinde Aday Din Görevlileri Tarafından Düşük Oranda Katılım Gösterilen Maddeler

Benlik tasarımı envanterindeki maddeler arasında aday din görevlileri tarafından düşük oranda katılım gösterilen maddeler⁴ aşağıdaki tabloda alt ortalama değerden yukarıya doğru sıralanmış olarak gösterilmiştir.

Tablo 9. Aday Din Görevlileri Tarafından Düşük Oranda Katılım Gösterilen Maddeler

No	Maddeler	X
1	Büyüklerle isyan duygusu içindeyim.	1.74
2	Kendimden utanıyorum.	1.79
3	Kendimi boş ve gayesiz hissediyorum.	1.81
4	Kendim olmaktan şikâyetçiyim.	1.82
5	Genelde kendimi değersiz hissediyorum.	1.90
6	Her şeyi anlamsız buluyorum.	1.93
7	Kendimi yalnız ve yabancı hissediyorum.	1.94
8	Genelde mutsuzum.	2.08
9	Sevilmediğim kanısındayım.	2.13

⁴ Bu maddeler Tablo 1'de yer alan beşli dereceleme ölçeği puan sınırları içerisinde "Asla" ve "Hayır" seçeneklerine uygun düşen maddelerdir.

10	Yaşamakla ölmek benim için aynıdır.	2.14
11	Başkaları ile ilişki kurmaktan kaçınıyorum.	2.18
12	Güç karşısında çabuk pes ediyorum.	2.25
13	Kimsenin bana önem vermemesine üzülüyorum.	2.28
14	İnsanlarla yakın ilişki kurmam, samimi olmak bana zor geliyor.	2.31
15	Sık sık kendimi endişe ve kaygı içinde buluyorum.	2.31
16	Yakınlarımın baskısına dayanamıyorum.	2.33
17	Kırgınlıklarımın çöküntüsü içindeyim.	2.44
18	Hayatta bütün değer sistemlerine kuşku ile bakıyorum.	2.44
19	İçimde sürekli bir gerilim ve sıkıntı duymaktayım.	2.47
20	Ölümden çok korkuyorum.	2.53
21	Eğitim seviyemi yükseltmek istemiyorum.	2.57

Tablo 9'da yer alan maddeler arasında yer alan; "Büyüklerle isyan duygusu içindeyim." (X=1.74), "Kendimden utanıyorum." (X=1.79), "Kendimi boş ve gayesiz hissediyorum." (X=1.81), "Kendim olmaktan şikâyetçiyim." (X=1.82), "Genelde kendimi değersiz hissediyorum." (X=1.90), "Her şeyi anlamsız buluyorum." (X=1.93), "Kendimi yalnız ve yabancı hissediyorum." (X=1.94), "Genelde mutsuzum." (X=2.08), "Sevilmediğim kanısındayım." (X=2.13), "Yaşamakla ölmek benim için aynıdır." (X=2.14), "Başkaları ile ilişki kurmaktan kaçınıyorum." (X=2.18), "Güç karşısında çabuk pes ediyorum." (X=2.25), "Kimsenin bana önem vermemesine üzülüyorum." (X=2.28), "İnsanlarla yakın ilişki kurmam, samimi olmak bana zor geliyor." (X=2.31), "Sık sık kendimi endişe ve kaygı içinde buluyorum." (X=2.31), "Yakınlarımın baskısına dayanamıyorum." (X=2.33), "Kırgınlıklarımın çöküntüsü içindeyim." (X=2.44), "Hayatta bütün değer sistemlerine kuşku ile bakıyorum." (X=2.44), "İçimde sürekli bir gerilim ve sıkıntı duymaktayım." (X=2.47), "Ölümden çok korkuyorum." (X=2.53) ve "Eğitim seviyemi yükseltmek istemiyorum." (X=2.57) maddeleri aday din görevlilerinin düşük oranda katılım gösterdikleri maddelerdir.

3.4. Bağımsız Değişkenlerin Anlamlı Farklılaşmalarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bağımsız değişkenleri yaş, hafızlık, öğrenim durumu ve doğum yeridir. Hafızlık değişkeninin aday din görevlilerinin benlik tasarımları üzerinde anlamlı fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Benlik Tasarımı Düzeyinin Hafızlık Değişkenine Göre Farklılaşması

	N	X	Std. Sapma	Sd	T	P	Anlamlı
--	---	---	------------	----	---	---	---------

	Hafız	Hafız Değil	Hafız	Hafız Değil	Hafız	Hafız Değil				Fark
Benlik Tasarımı Düzeyi	15	57	3.28	3.25	.291	.324	70	.332	.741	-

Tablo 10'da görüldüğü gibi hafızlık değişkeni, aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşma oluşturmamıştır [$t(70)=.332$, $p>.05$]. Hafız aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi 3.28 iken, bu değer hafız olmayan aday din görevlilerinde 3.25'dir. Hafız aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi, hafız olmayanlara göre daha yüksek olmasına karşın, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma değildir.

Araştırmanın diğer değişkenleri olan yaş, öğrenim durumu ve doğum yerinin aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi üzerinde anlamlı fark oluşturma durumlarının incelemek amacıyla yapılan tekyönlü varyans analizleri (ANOVA) sonuçları Tablo 11, 12 ve 13'de yer almaktadır.

Tablo 11. Benlik Tasarımı Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşması

Yaş	N	X	Std. Sapma
1 21-25	27	3.26	.307
2 26-30	20	3.17	.366
3 31 ve üzeri	25	3.31	.278
Toplam	72	3.26	.315
Tek Yönlü ANOVA F= 1,311 p= .380 p>.05			

Tablo 11 incelendiğinde 21-25 yaş aralığındaki aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanının 3.26, 26-30 yaş aralığındaki aday din görevlilerinin 3.17 ve 31 yaş ve üzerindeki aday din görevlilerinin 3.31 olduğu görülmektedir. Ancak gruplar arasındaki bu farklılaşmalar, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$).

Tablo 12. Benlik Tasarımı Düzeyinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşması

Öğrenim Durumu	N	X	Std. Sapma
1 İmam Hatip Lisesi	33	3.25	.380
2 Diğer Lise	1	3.06	-
3 İlahiyat MYO	35	3.25	.260
4 İlahiyat Fakültesi	2	3.46	.091

5	Diğer Fakülte	1	3.32	-
Toplam		72	3.26	.315
Tek Yönlü ANOVA F= 2,145 p= .002 p<.05				
Post hoc (LSD) analizine göre birinci ile dördüncü gruplar farklılaşmaktadır.				

Tablo 12'deki verilere göre ilahiyat fakültesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı (3.46), imam hatip lisesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanından (3.25) daha yüksektir ve bu iki grup arasındaki farklılaşma da istatistiksel olarak anlamlıdır (p<.05). Buna göre ilahiyat fakültesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının, imam hatip lisesi mezunu aday din görevlilerine göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 13. Benlik Tasarımı Düzeyinin Doğum Yeri Değişkenine Göre Farklılaşması

Doğum Yeri		N	X	Std. Sapma
1	Marmara Bölgesi	14	3.23	.200
2	Ege Bölgesi	1	2.94	-
3	İç Anadolu Bölgesi	6	3.39	.237
4	Karadeniz Bölgesi	44	3.28	.303
5	Doğu Anadolu Bölgesi	3	2.71	.717
6	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	4	3.34	.206
Toplam		72	3.26	.315
Tek Yönlü ANOVA F= 3,049 p= .001 p<.05				
Post hoc (LSD) analizine göre beşinci ile birinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı gruplar farklılaşmaktadır.				

Tablo 13'de yer alan bulgulara göre doğum yeri Doğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı 2.71, Marmara Bölgesi (3.23), İç Anadolu Bölgesi (3.39), Karadeniz Bölgesi (3.28) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde (3.34) doğmuş olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanlarından daha düşüktür ve gruplar arasındaki tespit edilen bu farklılaşma istatistiksel olarak da anlamlı bir farklılaşmadır (p<.05). Buna göre doğum yeri Doğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının, Marmara, İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde doğmuş olan aday din görevlilerine göre daha olumsuz olduğunu söylemek mümkündür.

4. Tartışma

Benlik tasarımı kişinin duygu, düşünce, inanç ve tutumlarının dinamik bir örüntüsüdür (Erden ve Akman, 1995). Toplumların istenilen gelişmişlik düzeyine ulaşmasında onu oluşturan bireylerin olumlu benlik tasarımlarına sahip olması

önemlidir. Araştırmada aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi 3.26 olarak tespit edilmiştir. Bu düzey Tablo-1’de yer alan beşli derecelendirme ölçeğipuan sınırları çerçevesinde değerlendirildiğinde, aday din görevlilerinin olumlu ve olumsuz benlik tasarımları arasında “orta düzey” bir benlik tasarımına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun daha detaylı analiz edilebilmesi için aday din görevlilerinin benlik tasarımı envanterindeki hangi maddelere orta düzeyde katılım gösterdikleri incelenmelidir. Aday din görevlilerinin orta düzeyde katılım gösterdikleri envanter maddeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 14. Aday Din Görevlilerinin Orta Düzeyde Katılım Gösterdikleri Maddeler

No	Maddeler	X
1	Genelde sinirliyim.	2,60
2	Hakkımı korumakta güçlük çekiyorum.	2,60
3	Kötü yola sapmaktan korkuyorum.	2,62
4	İçine kapanık insanım.	2,65
5	Kalabalık içinde olmak huzurumu kaçıır.	2,72
6	Başkalarının karşısında bir iş yapmak bana zor geliyor.	2,78
7	Bazı insanlara rastlamamak için yolumu değiştiririm.	2,82
8	Çoğu zaman kendimi hüzünlü hissediyorum.	2,85
9	Sıkılğan ve utangacım.	3,08
10	Hiçbir şeyle devamlı ilgilenemiyorum.	3,10
11	Çabuk tesir altında kalıyorum.	3,11
12	İnsanların çoğuna güvenim var.	3,22

Tablo 14’deki maddeler çerçevesinde aday din görevlilerinin kendilerini; “genelde sinirli, hakkını koruma noktasında zorluk çeken, kötü işler yapma konusunda korkuları olan, içine kapanık, kalabalık içinde huzursuz olan, başkaları karşısında iş yapmakta zorlanan, bazı insanlara rastlamamak için yolunu değiştiren, çoğunlukla kendini hüzünlü hisseden, sıkılğan, utangaç, hiçbir şeyle devamlı ilgilenemeyen, çabuk tesir altında kalan ve insanların çoğuna güveni olan bir kişi olarak gördüklerini söylemek mümkündür.

Bu özelliklerde ortaya çıkan hususlar ise aday din görevlilerinin kendilerini sosyal ilişkilerde yeterli görmemeleri ve toplum içinde rahat hissetmemeleri nedeniyle

insanlarla iletişim konusunda zorlanmaları ve kendilerini sıkılgan, utangaç ve içine kapanık olarak nitelendirmeleri ile de özgüven noktasında problemler yaşamalarıdır. Söz konusu bu hususlar, benlik tasarımı envanteri boyutları⁵ ile karşılaştırıldığında, aday din görevlilerinin “insanlarla iyi ilişkiler kurabilme” ve “kendine güven” konularında olumsuz bir benlik tasarımı geliştirdiği görülmektedir. Benzer şekilde konu ile ilgili literatürde de olumsuz benlik tasarımına sahip olan bireylerin başkalarına ve kendilerine güvenmedikleri, yeni yaşantılara ve fikirlere endişe ile yaklaştıkları, kendileri ile yüzleşmekten kaçındıkları ve sosyal ilişkiler kurmada başarısız oldukları ifade edilmektedir (Sungur, 2008: 11-12).

Bu çerçevede aday din görevlilerinin benlik tasarımlarında olumsuz konulardan birinin insanlarla iyi ilişkiler kurabilme noktasında problem yaşamaları olduğu görülmektedir. Ancak, din görevliliği mesleği sürekli halkla iç içe olan ve güçlü sosyal ilişkiler gerektiren bir meslek konumundadır. Halkın görevlisinden, kendisine yakın olmasını, kendisinin sevinçli anlarında sevinçlerine, üzüntülü ve kederli anlarında teselli ve ümit kaynağı olmasını arzu etmektedir (Köylü, 1990: 140). Din görevlilerinin cami içi görevlerinin yanı sıra cami dışında da özellikle hastaları ziyaret etme, doğum, nişan, düğün, mevlit gibi dini merasimlerde cemaati ile birlikte olması önemsenmektedir. Din görevlisi toplumsal yaşamda halkın bütün kesimleri arasında sevgi, karşılıklı anlayış ve saygıya dayalı kardeşlik köprülerinin kuruluşuna ön ayak olmak durumundadır. Söz konusu bu hususlar din görevliliği mesleği için sosyal ilişkilerinin önemini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarını olumsuz etkileyen bir unsurun da özgüven eksikliği olduğu görülmüştür. Kişinin kendine güvenme duygusu olarak da bilinen özgüven, bireyin tutum, tavır ve davranışlarını belirleyen, kendi hakkındaki duygu, düşünce ve değerlendirmedir (Lauster, 2000). Özgüven, kişinin kendisini değerlendirmesi ve kendisinden memnun olup olmaması sonucu oluşan öznel bir olgudur (Kasatura, 1998). Özgüveni oluşturan unsurlar kendine saygı, kendini sevme, kendini tanıma, belirgin hedefler koyma ve olumlu düşünmedir (Akgündüz, 2006). İlerideki mesleki hayatlarında daha etkin ve verimli bir din hizmeti sunma adına, aday din görevlilerinin kendilerine güven kazandıracak ve benlik algılarını daha olumlu hale getirecek kişisel veya kurumsal çalışmalarının öncelenmesi yararlı olacaktır.

Araştırmada 31 yaş ve üzerindeki aday din görevlilerinin benlik tasarımının diğer yaş gruplarına göre daha olumlu olduğu tespit edilmesine rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,311$; $p>.05$). Yaş değişkeninin benlik tasarımı üzerine etkisi ile ilgili Sungur (2008) ve Yılmaz'ın (1998) araştırmalarında

⁵ Baymur (1968) tarafından geliştirilen benlik tasarımı envanteri boyutları; “Kendine Saygı, Kendine Güven, Kendini Kabul, Kendi Kendine Yeterli Olma, Bağımsızlık, İyimser Olma ve İnsanlarla İyi İlişkiler Kurabilme” dir. Bkz. Dolunay Akgül Barış, *Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002, s. 10.

farklı yaş gruplarındaki deneklerin benlik tasarımlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, araştırmamız çerçevesinde hafızlık değişkenin benlik tasarımı üzerindeki etkisi incelenmiş, hafız olan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmasına karşın, bu farklılaşmanın da anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir [$t(70)=-.332, p>.05$].

Öğrenim durumu açısından araştırmamızda ilahiyat fakültesi mezunu olan aday din görevlilerinin benlik tasarımının diğer görevlilere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir ($F=2,145; p<.05$). Eğitim seviyesi ile benlik tasarımı arasındaki ilişkiyi analiz eden araştırmaların genellikle aynı eğitim kurumu içerisindeki değişik sınıf düzeyleri arasındaki farklılaşmaları incelediği görülmüştür. Bu araştırmalar arasında Ersanlı'nın (1988) farklı liselerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmaya göre öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe benlik tasarımı düzeylerinin yükselmediği anlaşılmıştır. Buna karşın Kazaz'ın (1993) lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, üçüncü sınıfta okuyan öğrencilerin benlik tasarım düzeylerinin, birinci sınıfta okuyanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür taramasında ilköğretim, lise ve üniversite örneklemelerinin benlik tasarımları arasındaki farkı ölçen herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olması dolayısıyla araştırmamızda ulaştığımız ilahiyat fakültesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının diğer görevlilere göre daha olumlu olması sonucu, bu görevlilerin kendilerini mesleki anlamda yeterli görmeleri ile işlerinde ileriye dönük kariyer hedeflerinin olmasının, hayata bakışlarında ve benlik tasarımlarında olumlu etkiler yaratmış olabileceği ile açıklanabilir.

Araştırmada doğum yeri Doğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının, Marmara, İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde doğmuş olan aday din görevlilerine göre daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir ($F=3,049; p<.05$). Bu konuda diğer araştırmalara bakıldığında, bu çalışmaların bölgesel farklılıklardan ziyade kişilerin yaşamlarını geçirdikleri yerin büyüklüğünü değişken aldıkları görülmüştür. Bunlar arasında Ersanlı'nın (1988) çalışmasında, yaşantılarının çoğunu orta ve büyük yerleşim merkezlerinde geçiren öğrencilerin, küçük yerleşim merkezlerinde geçiren öğrencilerden daha yeterli bir benlik tasarımı düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Sümertaş'ın (2003) araştırmasında ise deneklerin hayatlarının büyük kısmını geçirdikleri yere göre aldıkları benlik tasarımı puanının, büyükşehirden köye doğru düşüş gösterdiği belirlenmiştir. Bu çalışmalarda tespit edilen sonuçlar ile araştırmamızda ulaştığımız bulguların benzerlikler gösterdiğini söylemek mümkündür. Araştırmamız sonucunda Doğu Anadolu Bölgesinde doğmuş olan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının, diğer bölgelerde doğmuş olan görevlilere göre daha olumsuz bir durum arz etmesi, Doğu Anadolu Bölgesinin sosyo-ekonomik düzeyi ile açıklanabilir. Doğu Anadolu Bölgesi çocuk sayısının fazla olduğu, kişilerin öğrenim düzeyinin ortalamasının altında

olduğu ve ekonomik faaliyetlerin azlığı sebebiyle gelişmişlik seviyesi açısından Türkiye ortalamasının altında olan bir bölgedir. Bu etkenlerin, bireylerin yetişme sürecinde onları olumsuz etkilediği ve benlik algılarında istenilmeyen etkiler bıraktığı düşünülebilir. Nitekim sosyo-ekonomik düzey, kişilerin ebeveynlerinin öğrenim durumu ve ailedeki çocuk sayısı benlik tasarımı üzerinde etkili faktörler olduğu Ersanlı (1988) ve Yurdağül'ün (1987) araştırmalarında tespit edilmiştir. Ersanlı'nın çalışmasında; babalarının öğrenim düzeyi yüksek ve orta olan lise öğrencilerinin, düşük olanlardan daha yeterli bir benlik tasarımı düzeyine sahip olduğu ve az çocuklu ailelerden gelen lise öğrencilerinin benlik tasarımı düzeylerinin daha yeterli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyin benlik tasarımı üzerinde etkili bir faktör olduğunu tespit eden Yurdağül, araştırması sonucunda öğrencilerinin benlik tasarımı düzeylerinin ailenin gelir durumundan etkilendiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda araştırmamız ve diğer araştırma bulguları çerçevesinde kişilerin yetiştiği aile çevresinin, doğup büyüdüğü bölgenin sosyo-ekonomik durumu ile bireylerin eğitim seviyesinin benlik tasarımları üzerinde etkili faktörler olduğu söylenebilir.

5. Sonuçlar

Araştırma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmada aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi 3.26'dır.
2. 31 yaş ve üzerindeki aday din görevlilerinin benlik tasarımı puanı ($X=3.31$), diğer yaş gruplarına göre (21-25 yaş aralığı için $X=3.26$ ve 26-30 yaş aralığı için $X=3.17$) daha olumludur.
3. Hafız olan aday din görevlilerinin benlik tasarımı ($X=3.28$), hafız olmayanlara ($X=3.25$) göre anlamlı olmamakla birlikte daha olumludur.
4. Öğrenim durumu açısından benlik tasarımı en olumlu olanlar ilahiyat fakültesi mezunu olanlardır ($X=3.46$). Sonrasında ise diğer fakülte mezunları ($X=3.32$), imam hatip lisesi ile ilahiyat meslek yüksek okulu mezunları ($X=2.5$) ve son sırada diğer lise mezunu aday din görevlileri ($X=3.06$) gelmiştir.
5. Doğum yeri İç Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlileri ($X=3.39$), benlik tasarımı puanı açısından ilk sırada gelmiş ve diğer gruplara göre daha olumlu bir benlik yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonrasında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ($X=3.34$), Karadeniz Bölgesinde ($X=3.28$), Marmara Bölgesinde ($X=3.23$), Ege Bölgesinde ($X=2.94$) ve son olarak Doğu Anadolu Bölgesinde ($X=2.71$) doğmuş olan aday din görevlileri gelmiştir.
6. "Bütün çatışmalara rağmen evrende bir ahenk ve anlam olduğuna inanıyorum." ($X=4.79$), "İnsanlara yardımdan zevk alıyorum." ($X=4.76$), "Problemleri çözmek ve işleri yoluna koymaktan hoşlanıyorum." ($X=4.72$), "Yurdumu seviyor ve ilerlemesine katkıda bulunmaya çalışıyorum." ($X=4.71$), "Geleceğe umutla bakıyorum." ($X=4.53$), "Evim, yaşanılması hoş bir yerdir." ($X=4.47$), "Geçirdiğim tecrübeler bana çok şey kazandırdı." ($X=4.47$), "Gerektiği zaman hakkımı arayabilirim." ($X=4.39$),

“Arkadaşlarımla iyi vakit geçiriyorum.” (X=4.37), “İyi bir insanım.” (X=4.35), “Genelde hayatımdan memnunum.” (X=4.32), “İleride yapacağım işlerin mutluluğu duyuyorum.” (X=4.31), “Yaşamaktan zevk alıyorum, moralim yüksek.” (X=4.22) ve “Güçlüklerimi yenebilmekteyim.” (X=4,22) maddelerine aday din görevlileri yüksek oranda katılım göstermiştir.

7. “Büyüklerle isyan duygusu içindeyim.” (X=1.74), “Kendimden utanıyorum.” (X=1.79), “Kendimi boş ve gayesiz hissediyorum.” (X=1.81), “Kendim olmaktan şikâyetçiyim.” (X=1.82), “Genelde kendimi değersiz hissediyorum.” (X=1.90), “Her şeyi anlamsız buluyorum.” (X=1.93), “Kendimi yalnız ve yabancı hissediyorum.” (X=1.94), “Genelde mutsuzum.” (X=2.08), “Sevilmediğim kanısındayım.” (X=2.13), “Yaşamakla ölmek benim için aynıdır.” (X=2.14), “Başkaları ile ilişki kurmaktan kaçınıyorum.” (X=2.18), “Güç karşısında çabuk pes ediyorum.” (X=2.25), “Kimsenin bana önem vermemesine üzülüyorum.” (X=2.28), “İnsanlarla yakın ilişki kurmam, samimi olmak bana zor geliyor.” (X=2.31), “Sık sık kendimi endişe ve kaygı içinde buluyorum.” (X=2.31), “Yakınlarımla baskısına dayanamıyorum.” (X=2.33), “Kırgınlıklarımın çöküntüsü içindeyim.” (X=2.44), “Hayatta bütün değer sistemlerine kuşku ile bakıyorum.” (X=2.44), “İçimde sürekli bir gerilim ve sıkıntı duymaktayım.” (X=2.47), “Ölümden çok korkuyorum.” (X=2.53) ve “Eğitim seviyemi yükseltmek istemiyorum.” (X=2.57) maddeleri ise aday din görevlilerinin düşük oranda katılım gösterdikleri maddeler olmuştur.

8. Araştırmada hafızlık değişkeni [$t(70)=.332, p>.05$] ve yaş değişkeni ($F=1,311; p>.05$) aday din görevlilerinin benlik tasarımı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşma oluşturmamıştır. Buna karşın öğrenim durumu ($F=2,145; p<.05$) ve doğum yeri ($F=3,049; p<.05$) değişkenleri anlamlı farklılaşma meydana getirmiştir. Buna göre ilahiyat fakültesi mezunu aday din görevlilerinin benlik tasarımları, imam hatip lisesi mezunu aday din görevlilerine göre daha olumludur ve doğum yeri Doğu Anadolu Bölgesinde olan aday din görevlilerinin benlik tasarımlarının, Marmara, İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde doğmuş olan aday din görevlilerine göre daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKAGÜNDÜZ, N. (2006). *İnsan Yaşamında Özgüven Kavramı*, İstanbul: Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları
- BAYAT, B. (2003). “Bireylerin Benlik Algısı (Benlik Tasarımları) Sistemi ve Bu Sistemin Davranışları Üzerindeki Rolü”, *Kamu Dergisi*, 7 (2), 123-137.
- BAYMUR, F. (1963). *Genel Psikoloji*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- BUYRUKÇU, R. (1995). *Din Görevlisinin Mesleği Temsil Gücü*, Ankara: TDV Yayınları.

- BULUT, M. (1997). *Diyanet İşleri Başkanlığının Yaygın Din Eğitimindeki Yeri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- EISENBERG, S., PATTERSON, L. E. (1979). *Helping Clients with Special Concerns*, USA: Houghton Mifflin Company.
- ENÇ, M. (1974). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK. Yayınları.
- ERGİN, O. N. (1977). *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul.
- ERSANLI, K. (1988). *Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımı Düzeylerini Etkileyen Faktörler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- EYİCE, S. (1965). "İstanbul'un Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 14, 199-216.
- FADİMAN, J., FRAGER, R. (1994). *Personality and Personal Growth*, New York: Harper Collins College Publishers.
- KARLIK, H. (1992). "Meslek Olarak Din Görevlisi Kavramı", *Din Öğretimi Dergisi*, Sayı: 36, 5-11.
- KASATURA, İ. (1998). *Kişilik ve Öz-güven*, İstanbul: Evrim Yayınları.
- KAZAZ, A. (1993). *Meslek Liselerinde Okuyan Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KAZICI, Z. (1996). "Osmanlılarda Mahalle İmamaları ve Yerel Yönetim İlişkisi", *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler*, (haz. Vecdi Akyüz, Seyfettin Ünlü), İstanbul.
- KÖYLÜ, M. (1990). "Din Görevlilerinde Bulunması Gereken Nitelikler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 4, 135-154.
- KOMİSYON (1998). *Din Görevlisi El Kitabı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- LAUSTER, P. (2000). *Kendine Güven*, Ankara: Doruk Yayınları.
- ÖZOĞLU S. (1975). "Psikolojik Danışmada Benlik Kavramı", *Ankara Üniv. Eğitim Fak. Dergisi*, 8, 93-112.
- PEDERSEN, J. (1957). "Mescid", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, 80-82.
- SUNGUR, P. (2008). *Üniversite Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Benlik Tasarımı ve Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- SÜMERTAŞ, A. (2003). *İçedönük Dindarlık Benlik Tasarım Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- TETİK, H. (2000). "Osmanlılardan Günümüze İmam-Hatiplik", *Diyanet İlmî Dergi*, 36 (3), 126-139.
- YILMAZ, A. (1998). *Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımları ve Kendini Açma Davranışları İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- YURDAGÜL, Ş. (1987). *Bazı Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.